

Gospodar in gospodinja

LETO 1941

7. APRILA

ŠTEV. 19

Obdelajmo vsako ped zemlje

Dan za dnem vidimo po časopisih debelo tiskane pozive kmečkemu ljudstvu in vsem, ki imajo zemljo, naj obdelajo vsako ped zemlje, da bo vsaj skromnega vsakdanjega kruha za vse, ki živimo na naši zemlji.

Kmečkim ljudem se morda ta opozorila zdijo odveč. Kaj bi bilo treba kmeta opozarjati na takšne stvari, ko vendar sam dobro ve, da mora svoje posestvo obdelati, če hoče živeti! Nekateri se celo muzajo, češ meščani se bojijo, da bodo trpeli pomanjkanje, pa so začeli kmeta opozarjati.

Pa na kratko premislimo te stvari, da si bomo na jasnem! Predvsem se mora vsak pravi kmečki človek vedno (ne samo v sedanjih izredno težkih časih) zavedati, da je življenjska naloga kmečkega stanu na tem svetu, da hrani sebe in vse druge stanovce. Zato ni nobena posebna ali celo pretirana zahteva vsega naroda, da terja od kmečkega stanu vsakdanjega telesnega kruha. Le nekaj je v normalnih časih, ko je življenjskih potrebščin dovolj in jih je mogoče dobiti tudi od drugod, takšna zahteva ne pride od zunanjega izraza, čeprav bi bilo vedno pravilno, da je v vsakem primeru kmečki stan krušni rednik svojega naroda do najvišje mere. Vsakemu stanu je odločena posebna naloga v življenju človeštva; kmečkemu je odločeno, da skrbi za telesno hrano človeštva.

Če danes od vseh strani posebej opozarjajo našega kmeta na to njegovo trajno dolžnost, je res temu vzrok bojazen, da bi ostal narod brez kruha. Toda ne samo po mestih in tovarnah, ampak nič manj po kmetih. Saj je znano, da glede prehrane oblasti skrbijo predvsem za mesta in industrijske kraje, ki nič živeža ne pridelujejo, dočim se od kmečkih ljudi naravno, pričakuje, da bodo sami skrbeli za živež zase, potem pa s previskom podprli tudi prehrano nekmečkih slojev naroda. Ne smemo dopustiti, da bi se v današnjih časih naše

male in prav majhne kmetije, ki so v rednih razmerah mnogo živeža kupovale iz zaslužka od drugod, še zanašale na to. Lahko se zgodi, da bodo imeli pri hiši denar, a zanj ne bo mogoče kupiti vsakdanjega kruha. Zato je prva in velika dolžnost takšnih malih kmečkih gospodarstev, da letos in v bodoče res skrbno obdelajo sleherni košček svoje zemlje in si še kako njivo vzamejo v najem, če je le mogoče. Danes ne velja tisti znani pregovor: »Tvoje zemlje nočem gnojiti in obdelovati!« Danes je vseeno, ali je tvoje ali tuje, ko gre za to, da ne bo lačna tvoja družina! Čim manj imamo Slovenci plodne zemlje, tem skrbneje moramo obdelati vsaj to, kar je imamo.

Zares, plod ne, rodovitne zemlje imamo malo, premalo! Toda sedaj, ko je sila, jo iščimo in jo bomo našli. Saj vemo, kaj se z dobro voljo napravil. Vemo pa tudi da je mnogo zemljišč pri nas, ki veljajo za neplodna, a bi se z dobro voljo in s pridnostjo mogla spremeniti v rodovito zemljo. Morda je svet zamočvirjen: treba skopati odtočne jarke in zemljišče osušiti, pa bo rodilo; morda je kamnitno: kamenje se da razstreliti in ondot bodo rastle žlahtne rastline, kjer je bilo prej kamenje in grmovje; morda je zemlja prosta, nerodovitna: skrbi, da boš prav ravnal z gnojem, da boš ujel gnojnico, pa boš z gnojenjem nerodoviten svet spremenil v rodovito njivo; morda je v rebri in je obdelovanje zelo težavno: podvoji svoje sile in obdelaj, zakaj ne boš se kesal!

Pravim: ne boš se kesal! Prvič boš brez skrbi, da sam in tvoja družina ne boste lačni. Kajti, kar boš sam pridelal, bo gotovo, glede česar boš pa odvisen od drugih, bo zelo dvomljivo. Drugič bo pa vsak pridelek zemlje, ki bi ga morda lahko prodal, mogoče spraviti v lep denar. V časih gospodarske krize je kmetovanje v primeri s trudom in delom zares premalo donašalo; danes ni tako. Vse bo šlo v visoke denarce! Obdelovanje

sleherne krpice zemlje je dandanašnji dobičkanosno.

To opozorilo velja za naše kmete na splošno. Mali posestniki in bajtarji s koščkom zemlje bodo zdaj gledali, da vsaj stradali ne bodo in bodo iz tega razloga poiskali vsako ped svoje zemlje, da jo obdelajo. Naši gruntarji pa, ki za pridelke zemlje niso nikoli v stiski in jih več ali manj redno prodajajo, naj obdelajo vso svojo zemljo do zadnje njivice in krpice zato, ker so to dolžni po svojem kmečkem poklicu, ki je od Boga, in pa zato, ker se poleg tega kmetovanje izplača, dobro izplača.

Še na nekaj naj opozorim. V rednih razmerah so naši kmetje pod silo gospodarskih okoliščin iskali rentabilnost svojih kmetij v posebnih (specialnih) gospodarskih panogah; ti v živinoreji, oni v vinogradništvu, tretji v pridelovanju po-

sebnih industrijskih rastlin itd. Sedaj v vojnem času je drugače. Prvo bodi vsakdanji kruh! Kjer se brez škode more n. pr. star vinograd pretvoriti v njivo, storite to brez odlašanja! Prav tako se naj, kolikor gospodarstvo dopušča, živalska krma na njivah skrči v pridelku za človeško prehrano, zato pa naj gospodarji z vsemi možnimi sredstvi dvignejo donosnost travnikov! Osušujte močvirja, potem pa gnojnico na travnike!

Na vrtove ne pozabimo! Dobro obdelan zelenjadni vrt naj bo pri vsaki hiši, tudi pri delavski. Šele ko boste poskusili, se boste prepričali, kaj je vreden.

Skratka: vso zemljo porabimo za obdelovanje, ki jo le količkaj moremo! Nihče se ne bo kesal; ravno obratno bo: vsak bo vesel lepih pridelkov. Zato je povsem upravičen in umesten klic: Obdelajmo vsako ped zemlje!

Kaj vse rabijo rastline za svojo rast

Vsako leto, z vsako žetvijo, vzamemo s svojih polj in travnikov mnogo rastlinske hrane. Če več let zaporedoma sejemo isto rastlino na isto njivo, opazimo, da se nam pridelki vedno bolj manjšajo in so kmalu tako malenkostni, da se obdelovanje nikakor več ne izplača. Za padanje pridelkov je poleg drugih vzrokov posebno važno: pomanjkanje hrane. Vsaka rastlina rabi za svojo rast in obstanek posebno hrano. V glavnem rabijo vse ene in iste hranilne snovi in sicer: vodo, apno, fosfor, kalij, dušik, železo, žveplo, magnezij, kisik in klor, toda ne v istem razmerju. Ena rabi recimo kalija sorazmerno več kot druga, druga zopet fosforja itd. Tako vzamemo zemlji, če zaporedoma gojimo isto rastlino, sčasoma ravno največ tiste hranilne snovi, ki jo rastlina največ rabi. Tudi če redno gnojimo s hlevskim gnojem, se kmalu pokaže pomanjkanje gotovega hranila in pridelki padajo leto za letom bolj. Vedeti je namreč treba, da rabi rastlina vse omenjene snovi, pridelok pa je najbolj odvisen od one, ki jo je v zemlji premalo. Če ima zemlja v sebi vse druge hranilne snovi v zadostni meri, manjka recimo samo kalij, bo pridelok malenkosten, ali pa ga sploh ne bo, če bi zaloga kalija le preveč pošla. Tako zemljo moramo poleg rednega gnojenja še posebej

pognojiti z manjkajočim umetnim gnojilom.

Nekaterih hranilnih snovi je v vsaki zemlji zadosti in se nam za njih ni treba brigati. To so železo, žveplo, magnezij in klor. Teh snovi rabijo rastline v prav malenkostnih količinah in jih tako skoraj nikjer ne zmanjka. Prav pogosto pa primanjkuje vode v tleh; posebno v vročih poletnih dneh, ko je potreba po njej največja. Temu pomanjkanju pravimo suša. Toda rastline rabijo tako ogromne količine vode, da smo dostikrat tu brez moči. Kjer pa so dane prilike, napeljimo vodo iz potokov in rek in umetno namakajmo svoje posevke. Tudi kisika je v tleh včasih premalo. To so težka nepropustna, vlažna tla, kamor kisik ne more, čeprav ga je v zraku vedno dovolj. Edino sredstvo za odpravo pomanjkanja kisika v tlu je rahljanje zemlje, okopavanje in branje. Z rahljanjem zemlje preprečujemo v precejšnji meri tudi pomanjkanje vode — sušo. Rahla zemlja mnogo bolje izrabi dež, ker deževnica hitreje in lažje pronica v rahli zemlji in bolj počasi izhlapeva. Obenem z rahljanjem tudi uničujemo razne plevelce, ki za svojo rast porabljajo precej vode na račun koristnih rastlin.

Apno je v prehrani rastlin posebno vprašanje. Ima posebno sposobnost, da

odstranjuje in uničuje v tleh razne spoje, ki bi drugače lahko škodovali rastištvu. Mnogo je pri nas slabo rodovitnih kisljih tal, ki so taka prav zaradi pomanjkanja apna. Apno dela tla rahla, olajšava obdelavo, omogoča kisiku dostop v tla, na ta način organske snovi hitreje razpadajo in je tako rastlinska hrana mnogo hitreje in v večji meri spet na razpolago za novo rast. Mnogo je takih tal, kjer vsako drugo gnojenje ne zaleže, če nismo poprej dobro poapnili. Vedno moramo gledati na to, da je v vsakem tlu vedno zadostna zaloga apna, več kot ga je potrebno za samo prehrano rastlinam.

Posebno dosti apna rabijo travniki in detelja. Lucerna uspeva le na dobro apnenih tleh; kjer ni apna tudi lucerne ni.

Našim tlem navadno primanjkuje fosfor, kalij in dušik. Kadar govorimo o gnojenju z umetnimi gnojili, mislimo na te kranilne snovi, ki jih v raznih oblikah in spojih dodajamo zemlji. Fosforja posebno dosti rabijo žitarice za tvorbo zrnja. Ob pomanjkanju tega hraniva ni samo manjši pridelek, ampak je zrnje tudi dosti

slabše kakovosti. Fosfor vsebujejo kosti in roženina v večji meri.

Dosti kalija porabijo one rastline, ki tvorijo škrob in sladkor. Sem spadajo okopavine: pesa, repa, korenje in krompir. Kalij v tlu boljše deluje, če je tla apna dovolj. Ima pa to slabo lastnost, da ga voda kaj lahko izpira in ga moramo zato večkrat trositi, čeprav v manjših količinah. Mnogo kalija vsebuje lesni pepel, ki je nekako domače umetno gnojilo.

Dušik je glavni setavni del zraka. Toda rastline ga ne morejo uporabljati, koreninam je dostopen le dušik v obliki raznih spojin v zemlji. Naravnost iz zraka ga morejo jemati le detelje in fižol, pa še te s pomočjo posebnih majhnih organizmov, ki žive na njihovih koreninah. Zato jim z dušičnatimi gnojili treba gnojiti kot vsem ostalim kulturnim rastlinam. Dušik jim pripomore do hitre in bujne rasti, po njem dobe značilno temnozeleno barvo. Mnogo-dušika vsebuje dober hlevski gnoj in gnojnica. S. L.

Sodobno gospodarstvo rabi mnogo krme

Na račun gorenjega stavka naj povem nekaj misli. Najprej vprašanje: Ko seješ deteljno-travno zmes na njivo ali zmes travnatih semen, kaj je bolje, ali jo sejati skupaj s kakšnim žitom, ki naj mlado travno setev varuje v njenih mladih tednih, ali sejati brez tega kritja? Vprašanje je že staro in dolgo niso našli jasne rešitve nanj. V zadnjem času so pa napravili mnogo poskusov, ki so imeli namen pokazati, kako vplivajo obrambne rastline na razvoj in na pridelek deteljnotravni na njivah, na košnjo po travnikih in na obilnost krme po pašnikih.

Kakšno je današnje naziranje o tem vprašanju? Mnenja še vedno niso popolnoma enotna. Poizkusi kažejo, da krijoča ali obrambna rastlina po večini slabo vpliva na svojo varovanko, zmes raznih trav ali trave in detelje skupaj. Zlasti pa je skoraj gotovo, da krijoča rastlina ne daje mladi zmesi tistega varstva pred uho in zapleveljenjem, kakor pa smo včasih mislili. Da celo obratno se mnogokrat zgodi, da obrambna rastlina škoduje

svojim varovankam. Poizkusi so dokazali, da nastopa krijoča rastlina bolj ali manj kot konkurentinja (tekmovalka) deteljnotravne zmesi, kateri naj bi bili nekak vidni angel varuh. To se godi zlasti v suhih legah in v suhih letinah; takrat posebno oves kot kritna rastlina izčrpa iz zemlje s svojimi močnimi koreninami mnogo vlage, na čigav račun? Ukrade jo deteljno-travnati zmesi izpred ust. V bolj vlažnih legah seveda ta okoliščina ne pride ravno tako močno v poštev.

Poizkusi so nam pojasnili tudi razne druge okolnosti, ki so praktičnemu poljedelcu še bolj malo znane: da je namreč dobiček, ki ga da krijoče žito, puščeno, da dozori in ki v prvem letu izboljša našo kalkulacijo (računanje), da je tu dobiček samo navidezen, kajti izvemši prav posebno ugodne lege, vlažne in visoke — se celokupni dohodek v naslednjih letih povsod zmanjša. Na parcelah s krijočo rastlino je namreč v letu po odstranitvi (žetvi ali košnji) obrambne rastline pridelek povečini manjši ka-

kor na parcelah brez krijoče rastline. Malokdo se zaveda, da se po košnji krijoče rastline z dozorelim zrnjem v toplih in suhih legah zemlja hitro posuši in postane trda, in to se godi tudi nadaljna leta. Če pa žito, ki naj bi varovalo mlado deteljno-travno zmes, pokosimo že zeleno, ta košnja ne zviša bistveno spodnjega pridelka iz deteljno-travnate zmesi.

Iz vseh poizkusov, ki so jih delali zlasti na Češkem, sledi, da je boljša setev brez krijoče rastline. Le malo je krajev, kjer krijoča rastlina ne napravlja nobene škode, pa tudi ne prinaša kake posebne koristi. Povsod pa, kjer imajo periodično (v gotovem času nastopajočo) sušo, v krajih z nizko talno vodo, po srhih, peščenih legah je setev s krijočim žitom združena z rizikom (nevarnostjo), ki je večji kakor pa pričakovani dobiček iz krijoče rastline.

Za nas je posebnost glavnoto zelje za krmo, ki je seveda svojevrstna rastlina popolnoma različna od našega glavatatega zelja. To krmilno zelje je zelo priljubljeno pri znanih živinorejcih Angležih, ki ga sade v veliki množini. Na Češkem ga goje tu in tam, dasi se kot krmska rastlina dobro izplača in pomaga gospodarju, da poveča z njim zalogo sveže krme, če treba v obliki silaže (skisane krme). Tam so delali z njim poizkuse in je dalo sajeno do druge polovice julija v krajih, kjer je bilo dovolj vlage, do 420 q (kvintalov, 100 kg) pridelka na 1 hektaru. Pa tudi v razmeroma daljši suši so pridelali krmskega zelja, t. zv. štrasburškega skoraj 180 q na 1 ha.

Kot glavna rastlina je dala pri poizkusih na Moravskem angleška zvrst, imenovana Suttonovo krmsko zelje, 600 do 800 q, to je 6 do 8 vagonov po 1000 kg listja na vsakem ha. Zelje se odlikuje po precejšnji vsebini beljakovin in vpliva zaradi tega na zvišanje mlečnosti in splošne koristnosti krav. Edina neprijetnost, ki je ne smemo prezreti, je ta, da je glavato zelje zelo vodeno in ga zato ne moremo krmiti dalje časa v jeseni. Redno ga je treba porabiti do konca meseca oktobra, potem začne gniti. Lahko ga pa položimo v kadi, lesene ali betonirane jame in skisamo. Silaža iz krmskega zelja je tudi pripravna za krmljenje.

V cenikih naših večjih trgovcev s semeni stoji tudi drevesni ali kravji ohrovt. Med našimi češkimi brati se že precej širi; značilno zanj je, da se vsak,

kdor ga polzkusi, hitro navadi nanj in ga goji naprej. Priporočajo ga posebno kmetovalcem v višjih legah nad morjem, posebno manjšim posestnikom, ki si težko preskrbe zadostno množino krme za zimo. Ohrovt vsebuje precej beljakovin in prenese znaten mraz. To sta dve njegovi veliki prednosti, ki ju posebno ceni kmet po Nemškem, kjer zlasti hribovski kmetje zelo radi sade ta ohrovt.

Kravji ohrovt lahko gojiš kot glavni ali pa kot strniščni sadež. V obeh primerih ti da obilno žetev. Sejemo ga meseca marca ali aprila, presadimo v razdalji 60—70 cm; do julija zraste že toliko, da ga obiramo za krmo živini. Zraste do 1½ m visoko, barve je zelene ali vijoličaste. Za 1 ha je treba 4 kg semena. Bolje pa je, da vsejemo seme kje doma bolj na gosto in presadimo sadike na stalno mesto; pri sajenju na strnišče sploh drugače ni mogoče. Sadike presajamo v razdalji 60×40 cm. Treba je dobro pognojiti: z apnom, izmed umetnih gnojil ne smemo pozabiti vsaj na dušičnata (soliter, ev. amonijev sulfat). Dušičnata gnojila namreč pospešujejo tvorbo beljakovin v rastlini. Izmed fosfornih gnojil priporočamo Tomasovo žlindro. Gnojnica se prileže vsak čas. Dušičnatih gnojil je treba raztresti v dovoljni množini, posebno kadar sadimo na strnišču. Ako zalivate z gnojnico, ne pozabiti — čim se zemlja osuši — pleti!

Zetev traja od konca septembra naprej: trgamo najprej spodnje liste, nato daljše liste in proti koncu stebela, katera moramo zrezati na slamoreznic ali pa konservirati kot svežo krmo (silaža). Kravji ohrovt lahko krmiš skozi ves december naravnost iz njive! Prihraniš si s tem precej denarja, ki bi ga moral izdati za drugo krmo, pri tem imajo pa tvoje molzne krave svežo, sočnato, beljakovinsto krmo!

Koliko ohrovtja pa dobiš iz svoje njive, vprašuješ radovedno? Obsežni poizkusi so pokazali, da dobiš iz 1 ha po 400 do 700 q zelene krme od kravjega ohrovtja. Ako preračunamo to ogromno maso (4 do 7 vagonov) na beljakovino, odpelješ iz 1 hektarja po 480 do 750 kg prebavljive beljakovine — če razumeš, kaj to pomeni, mi ni treba nič več pisati o porabnosti kravjega ohrovtja. Samo to rečem: Poizkusite, ko vas stane tako malo — porcijo semena dobiš pa 1 din — in če se vam obnese, obdržite in priporočite sosedom!

Dajte svinjam zraka, sonca in sveže hrane

V živinoreji je poleg govedoreje svinjereja najvažnejša panoga v gospodarstvu. Vprašanje je samo, kako bi se dala ta panoga napraviti donosnejša. To je precej težko vprašanje, ker se pojavljajo vprav med prašiči različne kužne bolezni, ki kljub predpisanemu obveznemu cepljenju in raznim drugim meram uničujejo imetje našega kmeta. To nam da misliti na dejstvo, da so naši prašiči premalo odporni proti boleznim. In zakaj so tako malo odporni, je treba iskati vzroka tudi pri rejcih svinj, ker ti držijo svinje predaleč od naravnega življenja, za katerega so svinje po svojem bistvu prilagojene.

Dajte svinjam zraka, sonca in več sveže hrane, pa bodo postale odpornejše. Divje svinje, ki se hranijo s tem, kar slučajno dobijo in so večkrat izpostavljene vremenskim neugodam in pomanjkanju hrane, pa vendar so odpornejše od domačih svinj, katerim so vse te neprijetnosti odstranjene.

Za svinjo se navadno govori, da je nečista žival. Dejstvo pa je čisto obratno: svinja jako ljubi snago, samo ako ima priložnost za to. Daj ji udoben suh svinjak, in videl boš, kako bo snažna. Daj ji suho tekališče s svežo vodo, in svinje same bodo pokazale, kako ljubijo snago, blata in mlakuž se bodo pa izogibale.

Sonce in zrak sta najboljša zdravnik. Sončni žarki s svojim delovanjem ubijajo škodljive bolezenske klice. Na zraku se organizem živali ojača, posebno če se žival mnogo giblje. Počasi se navaja na neprijetnosti in lažje kljubuje napadom bolezenskih klic.

Prirodna hrana za svinje bi bila sveža, nekuhana hrana. Ker pa je naše gospodarstvo usmerjeno tako, da dobivajo svinje poleg sveže tudi kuhano hrano, naj se v poletnih mesecih vsaj gleda na to, da dobijo svinje čim več sveže hrane. Najbolje bi bilo, da bi se svinje pasle. Ker pa pri nas niso gospodarstva za to prikladna, naj se jim hrana nosi odnošno donaša s polja. Ta hrana mora biti v popolnoma svežem stanju in ne ovela, ker ovela krma je mnogo slabša in večsah celo škodljiva (od ovelega pesnega listja svinje često poginejo). Kot krma naj bi služila: mlada lucerna, mlada trava, mladi pleveli, repa, pesa itd. V nasprotju s povedanim pa se mora krompir za svinje vedno kuhati (pariti), ker ima v svežem stanju neke strupe, ki so svinjam škodljivi.

Umno zeleno krmljenje je mnogo cenejše in za zdravje primernejše kot pa kuhana krma. Zato naj dobivajo svinje vsaj preko poletja čim več zelene hrane.

Zdravstvo žene

Higiena pravijo danes nauku o zdravju človeka. V prvi vrsti je zdravstvo boj proti nesnagi. Povsod v zraku, v prahu, ki se drži zemlje, pohištva in obleke, v alini, ki jo človek izpljuje, povsodi so takozvani bacili (palčice) in bakterije (mehurčki). To so silno majčkene, proste, očesu nevidne stvarce ki vderejo v človeško telo in povzročajo s tem, da uničujejo stanice sluznic, najrazličnejše bolezni.

Zato pa se morate vedno zavedati in nikoli ne pozabiti, da pridete vsak dan ne vem kolikokrat v stik z nesnago, to je z bacili, ki kvarijo zdravje.

Največ nesnage je na tleh, zlasti na zemlji. A za to se skoraj nihče ne briga.

Na tla polaga gospodinja v kuhinji razno posodo, na tla pride kolikor toliko obleka, ko se slačič, marsikak otroček pa preživi največji del svojega nežnega detinstva na tleh, na nečisti zemlji. Pri tem so marsikje — v Sloveniji le izjemoma kje — stanovanja po deželi brez podnic, samo gola zemlja, ilovka ali kaj podobnega! Iz takih tal se dela seveda mnogo prahu, v njem pa se drži nebroj bacilov, pogostnih nosilcev jetike (tuberkuloze).

Ravno zato moramo skrbeti v prvi vrsti za zdravo stanovanje. Prijazne, prostorne sobe z velikimi okni in lesenim tla. V sobi preživi tudi kmetovalec, zlasti pa gospodinja, velik del svojega življenja; zato pa za njuno zdravje ni vseeno, v ka-

kem stanovanju prebivata. Vlažne sobe so izborna kottišče za bakterije, ki pridejo mnogokrat s pljuvki na tla, potem se le-ti izsuše bakteriji pa pridejo z dihanjem v pljuča, kjer prično svoje pogubonosno delo, pogostoma na več krajih ob istem času. Zato je pljuvanje na tla zelo nevarna, pa tudi ostudna in ciganska navada, ki si jo prepovejte gospodarji in gospodinje po svojih domih z odločno besedo, pa tudi s svojim lastnim zgledom. Naj ne bo sobe brez pljuvalnika z vodo; a pljuvalnik osnaži vsaki teden. Pljuvalniki na žaganje ne odgovarjajo lepočutju slovenske gospodinje!

Sobe pogosto zračite; posebno vsako jutro odprite vsa okna na stežaj in še vrata, če treba, da potegne čez sobe svež jutranji zrak, pravi biser za vaša pljuča! Tudi pozimi ne mašite oken z žaganjem, kakor je videti tu in tam; imajo dvojna okna, a vmes za decimeter visoko žaganje. Celo dolgo zimo in velik del jeseni ter pomladi ne more pri takšnem neprodušnem zatvoru niti atom kisika skozi okno v sobo. Ubogi ljudje v takih spalnica in stanovanjih! Smrad, ki vlada v njih, povzroča bolečavost, čemernost, izgubo teka do jedi, nespečnost. Ravno tako seveda ni pravilno in je zelo nezdravo, ako mora mnogo ljudi stanovati skupaj v istem prostoru ali če jih celo več spi v isti sobi. Žal, da je mnogo nemaničev prisiljenih iskati strehe in počitka po takih beznicah. Začo bi morala biti med prvimi točkami v programih občinskih uprav, kjer je več ali celo mnogo takih brezdomcev, preskrbeti jim na ta ali oni način zdrav kottiček za podnevi in ponoči.

Zelo važno pravilo za slovensko gospodinjo slove: Imej vedno čiste rokel! Žena, ki je pomagala možu na polju in pride domov, da pripravi kosilo (večerjo), da nadoji dete, uredi spalnico, si mora najpreje umiti roke. Prst, ki se drži, četudi komaj vidno njenih rok ni čista, v njej bi našli z drobnogledom bakterije.

Zelo važno je za mater, da ve glavne stvari o higieni otroka, tako dojenčka, kakor tudi starejšega. Imamo že marsikako dobro tiskano navodilo o tem predmetu iz rok izkušenih zdravnikov, vsako leto se vrše predavanja za matere; berite take knjige, poslušajte zdravniške nasvete, razmišljajte o njih, razgovarjajte se med seboj o njih in — ravnajte se po njih! Zelo koristno bo za vse matere, če si vtisnejo v spomin vsaj sledeče dobre nasvete; saj se morem s tem člankom dotakniti le naj-

važnejših migljajev iz zdravstva. Majhni, 7—14-letni otroci obolevajo največkrat na nalezljivih boleznih (infekcija), kakor je n. pr. škrlatična (šarlah). V takih slučajih je glavna stvar, da takoj pokliče zdravnika na pomoč; pa tudi mati sama more tukaj zelo veliko pomagati, ako zna držati v največji čistoti otroka samega, pa tudi bolniško sobo in če mu ume dajati pravilno hrano. Važno je za mater-vzgojiteljico otrok, da vedno pazi na njihovo hrbenico; kakor mora otrok sedeti v šoli ravno, ne pa sključeno, tako ga ravnaj mati tudi doma, da bo sedel ali stal ali klečal lepo navpično. Mlado dekletce in fantič bo dobro uspeval le, če se bo mnogo gibal, telovadil, skakal in plesal, vse to pa kolikor mogoče zunaj, na svežem zraku.

Tudi pametna vožnja s kolesom je zdrava. Pozimi naj se otroci sankajo, drsajo in na druge načine telovadijo. Težkih del pa ne smemo nakladati otrokom v nežni starosti, a vendar se to godi večkrat na kmetih. Otroci v tem času rastejo in potrebujejo v ta namen moči.

Hrana mora biti zadostna. Glavna hrana naj bo mleko, kruh, zelenjava, krompir, močnate jedi in sadje.

Obleka mora biti lahka, mlado dekletce naj ne nosi plašča. V 11. do 13. letu nastane pri deklah perioda (čas); takrat naj mati pojasni hčerki, kolikor mogoče obzirno, kaj je prav za prav to krvavenje in naj je pripravi do tega, da si bo sleherni dan, posebno dokler traja perioda, umila zunanja spolovila z mlačno vodo in obrisala s čednim, mehkim prtičem, da bo pazila tudi tukaj na skrajno nežno snago. Tudi perilo, hlačke in pas, ki ga morda nosi ob svojem »času«, naj bo vedno čisto. Dnevi periode zahtevajo mir in počitek, vsako večje utrujanje je škodljivo za mlado telo. Če čuti dekletce kake bolečine ali se pokažejo v »času« kake nepravilnosti, skrbi mati, da vse to izveš od otroka in se takoj obrni do zdravnika po svet; vsaka nemarnost v tej zadevi se utegne pozneje maščevati.

Kar za otroka velja, glede snage, velja tudi za odraslo dekle in ženo; pazite strogo na čistoto zunanjih rodil in zaznamujte si čas periode. Vsaka ženska naj nosi spodnje hlačke, poleti in pozimi; prah, mraz in vlaga imajo namreč velik vpliv na rodila in ker jih mnoge ženske v mladosti zanemarjajo, zato je znanih pozneje toliko trpink kot zakonske žene in matere, pa tudi premmoge neomožene mo-

rajo nositi bolešne posledice zanemarjanja teh organov. Mnogo bolezní, pravim, nastaja samo zavoljo tega, ker dekle in žena ne skrbi, da bi ohranila na vso moč čisto svoje telo in ker ne nosijo spodnjih blač.

Hrana za odrasla dekleta in žene naj bo mešana, brez vsakih ostrejših začimb; čim bolj se gibljejo alkohola, toliko boljše zanje in za vso družino, pa tudi za bodoči rod.

Tudi na zobe nikari ne zabi, ne dekle, ne žena! Saj so gnili zobje izhodišče marsikake bolezni. Koliko težav boš imela samo s seboj, ako v mladosti zanemariš te drage slonokoščene bisere med rdečimi (seveda ne barvanimi) ustnami in ti začno gniti, te boleti, ti izpadati ali ti jih mora izdirati zobni zdravnik. In nekaj let pozneje so tvoja usta kakor jama, v ka-

teri tiči tu in tam kak štor ali ostra zobova skala ali pa blešči, če imaš dovolj pod palecem, iz ust samo rumeno zlato, ki pa nikoli ni v prid tvoji prikupnosti.

Da se ne smete pretesno prevezovati, ne čez noge ob nogavicah, ne čez pas, to veste same. Tesno prevezavanje le obtežuje pravilno dihanje in lahko povzroči razne bolezni. V tem oziru smo svoje dni gledali po mestih prave spaše; danes so se pa tudi meščanke glede prepasovanja spametovale.

Teh par opominov si vzemite k sreči, kajti če imate pred očmi vedno snago in si ohranite zdravje, prinesete v hišo za vse njene člane srečo in zdravje ter izpolnite svojo veliko in krasno vlogo kot gospodinje in matere. — Dr. E. G., ženski zdravnik.

GOSPODARSKE VESTI

Cene

S cenami živine našim bralcem zakratkrat še ne moremo postrčiti. V naslednjem pa objavljamo cene kmetijskih pridelkov, kakor so veljali v Ljubljani 1. maja 1941. Navedene cene so mišljene kot cene na trgu.

Meso: govedina 13—18 din za 1 kg, jezik 18, vampi 10, pljuča 6, jetra 14, ledvice 16, možgani 20, loj 14—24 din. Teletina 16—20, jetra 24, pljuča 18 din;evinjina 18—24 din, pljuča 8, jetra 15, ledvice 19, domača slanina s kožo 23, brez kože 25, salo in riba 26, domača mast 34, šunka 52, prekajeno meso 26 do 28 din; koštrunovo meso 14—16, jagnjetina 16—20, kozličevina 20 din za 1 kg.

Klobase: krakovske 1 kg 55 din, delrečinske 55, hrenovke 50, safalade 50, tlačense 20, sveže kranjske 50, polprekajene kranjske 40, suhe kranjske 60, prekajena slanina 50 din.

Mleko in mlečni izdelki: mleko liter 5 din, surovo maslo 1 kg 50 din, kuhano maslo 52, čajno maslo 56, bohinjki sir 40—44, polementalec 44, trapist 34—40 din.

Sadje: jabolka I. vrste kilogram 14, II. vrste 10—12, III. vrste 8—10 din, suhe češnje 20—28 din.

Mleški izdelki: pšenična moka št. O kilogram 9.50, enotna 5.50, kaša 8—10, ješprenj 7.50—9.25, ješprenječek 9—12 din,

otrobi 3—3.10, koruzna moka 4.75—5, koruzni zdrob 5—6.50, pšenični zdrob 9 do 10, ajdova moka I. vrste 11—13, II. vrste 9—10, ržena moka 6—7.25 din za 1 kg.

Žito: rž kilogram 4.50—5, ječmen 4.50 do 5, oves, proso 5—6, kuzuza 4—4.25, ajda 6—7, fižol ribničan 6—7, prepeličar 8—12, grah 16—18, leča 15 din za 1 kg.

Kurivo: premog tona 440—460 din, trda drva 1 prm 160—170 din, trda drva žagana 170—200, mehka drva 90, oglje likalit 1.50—3.50 za kilogram.

Zelenjava: solata glavната 24 din kg, berivka 20, motovilec 16 (sedaj se mora v Ljubljani vsa zelenjava prodajati na vago!), radič domač 6—14, cvetača 14 do 18, kisló zelje 4, karfijola 14—18, šparglji 24, kolerabe 1, špinača 10—12, grah v stročju inozemski 14—18, čebula 3—4, por 5, česenj 12—14, krompir (stari) 1.75 do 2.50, repa 1, kislá repa 2.50—3, korenje 4—12, peteršilj 3—6, rdeča pesa 5 do 6 din kilogram.

Najvažnejše špecerijsko blago: kava mešana kg 168 din, kristalni sladkor (beli) 18.50, sladkor v kockah 20.50, kavna primes 21—26, riž 16—18, namizno olje liter 27, jedilno olje 24.50, vinski kis 4 do 5, navadni kis 2.50—3, morska sol 2.50, paprika 50, sladka paprika 55, petrolej 9, testenine I. vrste 16—20, II. vrste 10 do 14, pralni lug 5 din kilogram.

PRAVNI NASVETI

Sporna meja v gozdu. L. K. Če ste leta 1936 z mejašem v gozdu vpriču župana, ki je imel mapo in je tudi svet meril, določila mejo, potem je pač glede meje, ki je do takrat morda bila sporna, prišlo do poravnave in je ta meja za oba obvezna. Mejaš zato ni smel preko te, l. 1936 sporazumno določene meje sekati na vašem svetu. Če smatrate, da je sporni del gozda vreden 4000 din, potem vam svetujemo, da predlagate pri sodišču, da se ta meja uredi. Pri ogledu v gozdu bo sodišče pač določilo mejo iz leta 1936, če bodo res priče potrdile, da je tedaj prišlo do sporazumno določene meje. Če se pa sodišče o takem sporazumu ne bo moglo prepričati, bo pa določilo novo mejo. Šele po pravomočno določeni meji boste mogli tožiti za odškodnino za posekane smreke.

Prenagljava prodaja posestva? K. R. - Meseca novembra je bila oklicana prodaja vašega posestva. Ljudje so vas plašili, da ne boste dobili nič denarja v roke, zato ste hiteli, da bi posestvo pod roko prodali. Dogovorili ste se s kupcem, da ostanete lahko do smrti v stanovanju, vendar pri odvetniku se je v pogodbo zapisalo samo za dve leti, češ da bo manj stroškov. Kupec je od vas kupljeno posestvo prodal naprej drugemu, in ta zahteva, da se takoj umaknete. Ker ste bili pri prodaji vsa zmešana, vprašate, kako bi lahko rešili dom? — Če je šlo vaše posestvo na dražbo, potem se bi doseženi izkupiček porabil najprej za plačilo vseh vknjiženih dolgov in stroškov in to, kar bi preostalo, bi bilo vam izplačano. Dobili bi torej preostanek kupnine v roke. Seveda bi se morali pobrigati, da bi prišlo čim več resnih kupcev, ki bi cenno nagnali. — Če ste pred sodno dražbo posestvo prodali pod roko, potem se je prav tako s kupnino moralo plačati najprej vse vknjižene dolgove, sicer bi vknjiženi upniki še vedno lahko zahtevali plačilo od novega lastnika posestva, ker pač posestvo jamči za plačilo vknjiženih terjatev, ne glede na to, kdo da je lastnik. — Če ste si vi izgovorili dosmrtno stanovanje na prodanem posestvu, bi morali zahtevati, da se to zapiše v pogodbo in potem tudi vknjiži. Napak ste storili, da ste podpisali pogodbo, čeprav vsebina ni odgovarjala resničnemu dogovoru. Če je prvi kupec od vas kupljeno posestvo prodal in dosmrtna pravica stanovanja ni bila vknjižena ter vam novi lastnik te pravice ne prizna, potem imate pravico zahtevati odškodnino za to stanovanje od prvega kupca, ki se je osebno zavezal vam nuditi dosmrtno stanovanje v prodani hiši, pa je brez ozira na ta dogovor posestvo prodal naprej. — Če

bi mogli dokazati, da pri vseh teh pogajanjih sploh niste zavestno sodelovali, da vaša privolitve v prodajo ni bila oremišljena in resna, ampak izstijena brez vašega pristanka, potem bi mogli zahtevati razrušitev pogodbe. Takega dokaza pa verjetno ne boste mogli nuditi ker je pri pogodbi sodeloval odvetnik, ki je sodelujoče verjetno točno vprašal, kaj je njih volja in ste pač na pogodbo pristali.

Izgovorjena obleka. A. S. P. - V izročilni pogodbi ste se s sinom dogovorili, da vam bo dajal tudi potrebno obleko in obutev. Zahtevali ste to sedaj od sina, pa pravi, da to nič več ne velja, čeprav je zapisano. — Izročilna pogodba še vedno velja med vama. Opomnite sina na to. Če vam kljub temu noče dati izgovorjene obleke in obutve, čeprav ste jo že potrebni, potem boste morali sina pač tožiti na okrajnem sodišču. Sodišče bo po vaši tožbi razpravljalo in izdalo sodbo, ki bo, ko postane pravomočna, izvršljiva in boste sina z izvršbo lahko prisilili, da vam bo dajal, kar je dolžan dati po pogodbi.

Oporoka. A. P. - Če ste vsem otrokom že toliko dali, kolikor bi znašal njihov nujni delež po vaši smrti, potem ste brez skrbi, da bo najmlajši sin, ki mu hočete prepustiti to, kar vam je še ostalo, vse to tudi dobil. Napišite lastnoročno ooročo, v kateri določite kot edinega dediča najmlajšega sina. To oporočo morate tudi lastnoročno podpisati in bo veljavna. Dobro je, če v tej oporoki tudi napišete, zakaj ostalim otrokom nič ne zapustite ter pri tem navedete, kaj ste že ostalim otrokom dali in da so bili s tem odpravljeni. - Seveda, če bi se ostali otroci le čutili prikrajšane, bodo imeli še vedno možnost, da zahtevajo od najmlajšega brata dopolnitev nujnega deleža. V tej pravdi bodo morali ostali otroci dokazati, da njihov že sprejeti delež ni dosegel višine nujnega deleža. Dobro bo, če boste dali vašemu najmlajšemu sinu v roke še pred smrtjo dokazila za to, kaj in koliko ste dali tiste ostalim otrokom. Taka dokazila (pobotnice, račune itd.) bodo prišla najmlajšemu sinu prav v morebitni pravdi.

Pritožba pri sodišču. F. L. - Proti sodbi, s katero ste pri okrožnem sodišču v Novem mestu pravdo izgubili, ste se pritožili na vrhovno sodišče, ki pa vaše pritožbe še ni rešilo. Vprašate, ali vrhovno sodišče v Ljubljani še posluje in ali bo rešilo vašo pritožbo. — Po najnovejših predpisih se na ozemlju, ki ga je zasedla italijanska vojska, opravljajo sodni posli še dalje po tukaj veljajočih predpisih. Vsi uradi in tudi sodnice poslujejo in bo zato tudi vrhovno sodišče v Ljubljani vašo pritožbo rešilo.